

A Jabalina

A mediados do século pasado, a cidade de Pontevedra tiña a imaxe dun pobo grande, onde saír do centro era situarse nos barrios limítrofes, case no rural, lugares que se consideraban lonxe da Praza da Peregrina. Espacios como Lérez, Campolongo, a Seca, a Parda, O Burgo, Mourente, Marcón, etc. quedaban tan a desmán que non eran visitados frecuentemente polos habitantes do centro da vila. Xeralmente constituían pequenas comunidades dependentes nos servizos do casco vilán, aínda que autártico para a vida social, onde case que todos nos coñeciamos e as familias se chamaban máis por alcumes que por apelidos. Polas rúas e prazas pontevedresas era un continuo ihola!, iata logo!, iadeus!, ique tal estás!, etc. Os lugares de diversión quedaban concentrados nos cines e nos poucos bailes do centro e da periferia da cidade ou nos xogos inventados pola chavalada e os tradicionais dos vellos. Os poucos colexios e máis pasantías abundaban para a cantidade de rapaces e rapazas que había en cada barrio, porque a vida neles era fluída e importante.

Só tiña que chegar algunha festa como a do magosto, o nadal, o entroido ou a dos maios para que as cuadrillas de mozos e/ou mozas se puxesen en marcha para dinamiza-la vida do barrio, ou mesmo a celebración dalgún campionato de balompé, no antigo campo de Campolongo, con entrenamentos no desaparecido Campo do Berrón, actual ubicación da Escola de Maxisterio. Aínda que non fai falla que chegara algún dos acontecementos sinalados para iniciar algunha loita con pedras coas consiguientes consecuencias sanitarias, algún cristal desfeito ou a voladura das farolas máis chamativas. Neste pequeno mundo social sobresaía un feixe de persoas que, ós nenos, nos chamaba a atención, polas súas características que "saían da normalidade xeral". Eran homes e mulleres que causaban risa ou temor, pero sempre un aquel que ós nenos e nenas daquel tempo, acostumados só a facer falcatruadas como roubar froita ou morera para os vermes de seda, espiar ás parellas ou mentir para conseguir recortes que daban ou vendían a pataco as monxas de Santa Clara, non entendiamos. Semellaban as devanditas persoas, seres extemporáneos desta sociedade provinciana onde unha multa ou unha voda era o chisme social durante uns días, onde os vehículos significaban unha riqueza fóra do común e as bicis se alugaban no "portugués", sobre todo nas fins de semana.

Autobús ó seu

paso pola Ponte do Burgo (1953).

Eran, polo tanto, unhas persoas con tics característicos, que moita xente aínda lembrará hoxe en día, quen non coñecía a “Neno” coa súa pasión polo Celta e que nos despertaba tódolos días ás 8 berrando que lle mercaran o xornal do día; a Rebeca aquel home que se acompañaba dun can e que deixaba as casas tan limpas coma o ouro; o mesmo que Manilo co seu donaire no andar ou o Manoplas, co característico nerviosismo de mans de pernas, tamén se atopaba polas rúas ó Rivera, “dame un pitillo”, tantos e tantos que podíamos facer unha lista que cada un de nós pode agrandar se o pretende. Pero quería referirme a unha persoa non moi coñecida na cidade, pero si polo barrio de Lérez, Xeve, Verducido, A Seca e tamén noutros en menor medida; o seu paseo era a estrada de “Juan Bautista Andrade” e polos camiños que nela desembocaban, cando non ía polas leiras e veigas con grande desánimo dos propietarios e traballadores.

Os mozos xogabamos á pelota en plena “carretera”, por donde os automóviles circulaban cada 15 ou 20 minutos, había máis carros de vacas que vehículos de motor. As porterías eran dous portalóns dos que dispoñían case tódalas casas como entrada e saída dos carros que ían ou viñan da herba, da leña, da xunqueira, da vendimia, do toxo ou das piñas para as cociñas de ferro, típicas daqueles tempos. O carro de bois, xunto ó cabalo, eran ademais do trolebús os medios de comunicación do barrio, no que vivía ou mellor malvivía Adelina, “A Jabalina”, aquela muller alta e algo alombada, enxoita, ollos fondos como pozos, de cor moura e roupa sempre negra. Non sei a orixe do seu alcume, nin o nome verdadeiro da muller, pero tódolos nenos e nenas berraban cando chegaba ¡A Jabalina!, ¡A Jabalina! E os rapaces e rapazas corrían a esconderse, se apartaban á defensa das casas ou ó abrigo das poucas tendas da zona, entre o camiño vello de A Torre e polo sur, a casa co crucifixo no balcón, de donde saía a procesión cara á igrexa de Lérez, é dicir, o pequeno territorio que tomabamos como propiedade os nenos e nenas, sobre todo en tempo de lecer, e tódolas tardiñas, cando os pícaros faciamos as nosas trangalladas. Cada neno ou nena tiña as tarefas na casa, eu na dos meus avós, os Ferrancheiros, consistía na limpeza das gaiolas de paxaros, visitar co petrucio familiar as leiras sementadas e as viñas de espallar e mesmo acompañalo ó Bar Carranco, onde os domingos se realizaban importantes concursos “de chave” con premios consistentes en carneiros ou galiñas.

Adelina "A Jabalina" - Verducido (1954). Foto cedida por Manolo Fontán.

Neste sistema social, "A Jabalina" aparecía sempre de súpeto, coma unha bandeira ergueita, de negro sucio, cal fose anunciadora da Santa Compañía, dando a batalla en silencio, facéndolle fronte ós automóviles coa soa presenza e espantando a nenos e nenas, mentras as vellas do lugar facían o sinal da cruz como dicindo meigallos fora-. A morada de "A Jabalina" era unha casa de planta baixa e unha pequena cova entre dúas grandes rochas nunha leira enfronte da anterior e que hoxe xa non existe. Ós nenos non nos paraba o partido ó paso da xente maior, a chegada dos carros ou das mulleres que regresaban cun feixe de herba ou leña na cabeza, pero a chegada de "A Jabalina" paralizaba calquera actividade actuante, coma un lóstrego que impedía pensar en algo que non fora fuxir daquel lugar, significaba a aparición perante nós de algo descoñecido na nosa vida non só pola cor moura e a imaxe rara da muller, todo isto producía en nós un aquel de inqueda e de medo, causaba desasosiego nos nenos que mirábamnos esta realidade como unha visión fantasmagórica que non entendiamos.

Abofé que non facía mal algún, só camiñaba a modo ou se paraba no medio da estrada, freando ó pouco tráfico que circulaba por Lérez, pero a sensación que tiñamos diante de "A Jabalina" rachaba os arquetipos sinalados como normais na sociedade pontevedresa da época. As fazañas desta muller vituperada por todos, sen saber o motivo coma un inconsciente colectivo, encheron máis dunha vez as miñas reflexións como parte da vida que quedou atrás, pero que sinalou un xeito de vivir extemporal e case anacrónico, que hoxe se situaría na normalidade dunha sociedade máis plural, donde existen mecanismos e institucións que teñen como obxectivo axudar a estas persoas que caracterizan unha forma social de vivir que xa está ancorada no tempo pasado.

MARIO GALLEGOS REY